

GLOBAL O'ZGARISHLAR DAVRI: EKOTURIZM RIVOJLANISH TARIXI

Choriyeva Nargiza Ibotovna
O'zbekiston davlat jahon tillari
universiteti 1-bosqich tayanch doktoranti
choriyevanargiza257@gmail.com
+998931708807

Polvanov Azim Kuchkarovich
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Mustaqil tadqiqotchisi
polvanovazim70@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ekoturizmning mazmun-mohiyati, tarixiy shakllanishi, xalqaro rivojlanish tajribalari hamda O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Ekoturizmning iqtisodiy va ekologik ahamiyati, sayyohlik industriyasidagi o'rni, shuningdek, mamlakatimizdagi tabiiy hududlar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, ekologik turizm, barqaror turizm, tabiiy hududlar, sayyohlik, O'zbekiston, ekologik ong, milliy bog', qo'riqxona

Annotation: This article explores the concept and essence of ecotourism, its historical development, international trends, and the potential for its growth in Uzbekistan. The economic and ecological significance of ecotourism, its role in the tourism industry, and the country's natural zones are analyzed in detail.

Keywords: ecotourism, sustainable tourism, green tourism, natural areas, travel, Uzbekistan, ecological awareness, national park, reserve

Аннотация: В данной статье рассматривается суть и содержание экотуризма, история его формирования, международный опыт развития, а также перспективы развития экотуризма в Узбекистане. Подробно анализируется экономическое и экологическое значение экотуризма и его роль в туристической индустрии.

Ключевые слова: экотуризм, устойчивый туризм, зелёный туризм, природные зоны, туризм, Узбекистан, экологическое сознание, национальный парк, заповедник

So'nggi yillarda ekologik muhofaza, barqaror rivojlanish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalalari global miqyosda dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Shunday sharoitda ekoturizm – inson salbiy ta'siri cheklangan tabiiy hududlarga ekologik

jihadan ongli sayohat qilish shakli sifatida alohida e'tibor qozonmoqda. Ushbu turizm shakli nafaqat tabiatni asrash, balki mahalliy aholiga foyda keltirish, sayyohlar ongini ekologik tarbiyalash kabi vazifalarni ham o'z ichiga oladi.

Ekoturizm (*ekoturizm, yashil turizm*) - antropogen ta'sirga nisbatan ta'sirlanmagan tabiiy hududlarga tashrif buyurishga qaratilgan barqaror[en] turizmning bir shakl.[1]

Ekoturizm bu — tabiiy muhitni asrash, mahalliy aholiga foyda keltirish va sayohatchilarni ekologik ongli ravishda sayohat qilishga o'rgatish maqsadini ko'zlagan turizm shaklidir. U asosan milliy bog'lar, qo'riqxonalar, tabiiy landshaftlar kabi o'ziga xos hududlarda amalga oshiriladi.[2, B.256]

Ekoturizm uchta asosiy mezonni o'z ichiga oladi. Asosiy sayyohlarni jalb qiluvchi joylar tabiiy (masalan, flora, fauna, geologik xususiyatlar) bo'lib quyidagi tarkibi madaniy muhitning o'ziga xos xususiyatlari hisoblanadi. Resurslarni o'rganish va tushunishga qaratilgan bo'lib, sayyohlar va boshqa tashrif buyuradigan hudud, jismoniy va madaniy muhitga yumshoq ta'sir ko'rsatadi. Ekoturizm tushunchasi bilan bog'liq bo'lishi kerak. Hozirgi vaqtda ekoturizm zonalariga tashrif buyuradigan sayyohlar soni dunyoda yildan-yilga oshib bormoqda. Sayyohlar hashamatli binolar va antiqa shaharlar o'rnida tabiiy muhitni, tabiatni ko'rishga intilishmoqda. Sayyohlar ekoturizm zonalarini qulay bo'lgan Laos, Keniya, Tanzaniya, Ekvador, Kosta-Rika, Nepal, Avstraliya, Yangi Zelandiya va Janubiy Afrika Respublikasidagi tabiiy muhitga (landshaft) bo'lganligi jalb qilmoqda. Yevropa va AQSHning rivojlanayotgan mamalakatlariga ekoturistlar dunyo bo'yicha eng ko'p sayohat qilishadi. Ekoturizm jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, ekspertlarning fikricha dunyoda ekoturizmning jadal o'sish sur'atlari so'nggi 20-30 yil ichida yuqori darajada rivojlandi.[3, B.104]

BMT 2002-yilni “**Xalqaro ekoturizm**” yili deb e'lon qildi. Hozirga kelib ekoturizm xalqaro hamjamiyatda sayyoramiz tabiatini saqlab qolish va uni muhofaza qilishga bag'ishlangan tadqiqotlari xalqaro miqyosda kuchayib bordi. Ushbu yo'nalishda birgina 1999-yilda 400 dan ortiq ilmiy maqolalar xalqaro miqyosda tan olingan nashriyotlarda chop etildi. 2001-yil Rossiyada ekoturizm assotsiatsiyasi tashkil etildi. Ekoturizmning regional miqyosda turizmni dasturiy asos sifatida rivojlangan davri 1990-2000 yillarni o'z ichiga oladi. XX asr 90-yillarining boshlarida “**ekoturizm**” xalqaro mintaqaviy va milliy miqyosda rasmiy maqomga ega bo'ldi. Ayni shu yillar Yevropada xalqaro ekoturizm ittifoqi ish boshladi.[4, B.106]

Rivojlanib borayotgan mamlakatning turizmni industriyasi asosan tabiiy yoki ekologik turizm hisobiga amalga oshirilmoqda. Ekspertlarning ma'lumotlariga qaraganda

ekoturizm sayyohlari bozorining 10-20 % qamrab olgan, o'sish sur'ati esa umumiy turizm industriyasining o'sish sur'atidan 2-3 marotaba oshib ketgan.[5]

Mamlakatimizning sayyohlik imkoniyatlari juda xilma-xil va boy: bu Ugam-Chotqol milliy bog'i, Amudaryo deltasidagi to'qay o'rmonlari, yaqinda sayyohlar uchun ochilgan, sayyoramizda hayot paydo bo'lganidan dalolat beradigan Kitob qo'riqxonasi, Orol dengizi yaqinidagi "ekologik ofat" mintaqasi, dasht va Qizilqum cho'llari, Nurota tog'lari, Aydarko'l ko'li va tabiatimizning boshqa ko'plab ajoyibotlari.(6, B.29)

Adabiyotlarda keltirib o'tilganki ekoturizm "yashil", "xlorofill", "landshaft", "tabiiy turizm" iboralari bilan ham tilga olinadi. Mutaxassislar tahliliga ko'ra, ekoturizmning hududiy farqlari ham ularning iqtisodiy va ijtimoiy ko'rsatkichlarini belgilaydi.[7, B.172]

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ekoturizm-zamonaviy turizmning barqaror, ekologik jihatdan mas'uliyatli shaklidir. U tabiiy muhitni asrash, mahalliy aholining turmush darajasini oshirish, hamda sayyohlar ekologik madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Dunyoda ekoturizmga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda va u turizm industriyasining eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biriga aylangan. O'zbekiston esa o'zining tabiiy zaxiralari, muhofaza etilgan hududlari va boy biologik xilma-xilligi bilan bu yo'nalishda katta salohiyatga ega. Shu sababli, ekoturizmni rivojlantirish orqali mamlakatimiz nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlashi, balki iqtisodiy jihatdan ham yangi imkoniyatlar ochishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.https://uz.wikipedia.org/wiki/Ekologik_turizm
- 2.Azimov M.Ekoturizm:Tabiat va Turizmning uyg'unlikda rivojlanishi. "Экономика и социум" №8(123) 2024, B.256
- 3.Jabborova M. Ekoturizm tushunchasining kelib chiqish tarixi va ta'rifi. "Экономика и социум" №8(123) 2024, B.104
- 4.Jabborova M. Ekoturizm tushunchasining kelib chiqish tarixi va ta'rifi. "Экономика и социум" №8(123) 2024, B.106
- 5.<https://uzbekistan.travel/uz/v/ekoturizm/>
- 6.Hamidov O., Norchayev A., Ekoturizm. Toshkent, B.29
- 7.Xasanova N, Xalilova M. O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish orqali mamlakatimizda turizm sohalarini yanada rivojlantirish. International Journal of Science and Technology ISSN 3030-3443 Volume 1, Issue 16, May. 2024, B.172